

ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ ТА ПРОЦЕСИ

DOI 10.31558/2519-2949.2026.1.1

УДК 321.01:351.86:327(477)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3922-7619>

Чальцева О. М., Донецький національний університет імені Василя Стуса

ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА АДАПТИВНОСТІ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ПОЛІТИЧНИХ, БЕЗПЕКОВИХ ТА ЕКОНОМІЧНИХ ЗАГРОЗ

У статті досліджується феномен адаптивності політичних систем крізь призму інституціоналізації публічної політики (ПП) в умовах сучасних криз. Обґрунтовано, що у XXI столітті демократія не є статичною моделлю, а постає динамічною системою, яка здатна до трансформації під впливом зовнішніх та внутрішніх детермінант. Особлива увага приділяється ризикам звуження простору свободи та публічного контролю навіть у ліберальних режимах при формальному збереженні демократичних процедур. Робота ґрунтується на комплексному аналізі провідних наукових підходів: політичний неоінституціоналізм: розглядає автономність інституцій та їх домінуючу роль у формуванні ПП; історичний та структурний неоінституціоналізм: акцентують увагу на контекстуальних особливостях та впливі публічних інститутів на прийняття рішень; раціональний вибір та менеджеріальний підхід: аналізують ефективність політичних стратегій та пошук раціональності в управлінні; системний підхід та теорія «зовнішніх шоків»: пояснюють здатність системи конструювати свої елементи у відповідь на кризові чинники. В статті було визначено сутність адаптивності інститутів не як інерційної реакції, а як здатності зберігати функціональність, легітимність та інституційну довіру в умовах невизначеності. Вона базується на поєднанні гнучкості процедур із дотриманням базових демократичних цінностей. Адаптивність виступає інтегральною характеристикою політичної системи, що відображає її спроможність до структурно-процедурної трансформації без втрати ціннісного ядра. У контексті інституціоналізації ПП адаптивність постає як результат здатності інститутів не лише акумулювати та перерозподіляти ресурси у відповідь на політичні, безпекові й економічні загрози, а й відтворювати легітимні правила взаємодії між державою та суспільством. Саме інституційно закріплені механізми координації, участі та контролю забезпечують баланс між стабільністю та зміною, що і визначає стійкість політичної системи в умовах багатовимірних викликів. Також вона передбачає поєднання гнучкості процедур, відкритості до перегляду норм, залучення нових акторів у процес ухвалення рішень та одночасне дотримання базових цінностей демократії: підзвітності, толерантності, плюралізму, розподілу влади. Проаналізовано специфіку України, яка стикається з «подвійною» інституціоналізацією (співіснування пострадянських та нових інститутів) та персоналізацією влади. Особливий акцент зроблено на періоді після повномасштабного вторгнення 2022 року, що вимагає переосмислення функцій держави. Виявлено загрозу «обміну свобод на безпеку», що створює простір для надзвичайних повноважень, які важко відкликати після кризи. Було доведено, що вищий рівень інституціоналізації публічних акторів та каналів їхньої взаємодії безпосередньо корелює з ефективністю публічної політики в умовах системних загроз. Дослідження пропонує нові наукові підходи для аналізу ПП в умовах зовнішньої агресії та нестабільності. Результати можуть бути використані для моделювання ризиків, оновлення моделей врядування та зміцнення діалогу між владою та громадянським суспільством.

Ключові слова: публічна політика, інституціоналізація, адаптивність політичної системи, політичні інститути, неоінституціоналізм, національна безпека, політична культура, кризове управління.

Постановка проблеми. У XXI столітті політичні системи всіх типів режимів об'єктивно змінюються під впливом зовнішніх і внутрішніх детермінаційних факторів. Сучасний глобальний ландшафт, позначений зростанням турбулентності, свідчить, що системи адаптуючись до нестабільності постійно трансформуються, оновлюють національні моделі врядування з урахуванням безпекового середовища, економічних і соціальних викликів, розвитку інструментів громадської участі в умовах криз, культурних і технологічних трендів, інституційної пам'яті, традиціями вирішення конфліктів і специфікою прийняття рішень.

У таких умовах особливого значення набуває вивчення спроможності політичних систем до адаптації не як механічної або інерційної реакції на зовнішні й внутрішні детермінаційні виклики, а як інтегральна здатність бути емерджентною, зберігати функціональність, нормативну легітимність та інституційну якість в умовах змінного та невизначеного середовища.

Сучасна політична наука розглядає адаптивність як фундаментальну характеристику життєздатності політичної системи, що визначає її спроможність до структурно-процедурної трансформації без втрати ціннісного ядра.

Ефективність адаптації в демократичних державах і тих, які демократизуються вимагає від систем більших зусиль і вимог перед суспільством. У таких країнах адаптація безпосередньо залежить від рівня інституціоналізації національних моделей публічної політики, що передбачає складне поєднання гнучкості управлінських процедур, відкритості до перегляду застарілих норм та залучення широкого кола нових акторів до процесів ухвалення рішень. Як свідчать дані досліджень за останні роки індексів Freedom House, V-Dem та досвід демократичних країн, ключовим фактором залишається не лише міцність формальних норм, а й взаємодія між акторами публічного процесу, глибина політичної культури, тобто вкоріненість демократичних практик у щоденному політичному житті.

Водночас критично важливим залишається збереження засадничих цінностей демократії: підзвітності, плюралізму та реального розподілу влади. Досвід ліберальних режимів останніх десятиліть демонструє тривожну тенденцію, під тиском екзогенних та ендогенних кризових обставин навіть у сталих демократіях спостерігається деградація змістовних параметрів врядування. Це проявляється у поступовому звуженні простору громадянських свобод, ерозії механізмів публічного контролю та девальвації прав людини за умови формального збереження демократичного інструментарію. За таких умов збереження системної стійкості вимагає переходу від ієрархічних вертикалей до моделей спільного врядування (collaborative governance), які дозволяють залучати мережеві ресурси суспільства для подолання криз.

Специфіка перехідних систем, зокрема країн Центрально-Східної Європи та пострадянського простору, демонструє значно вищий рівень вразливості до інституційної регресії, що суттєво впливає на адаптивні спроможності систем. Попри декларативну демократизацію, дефіцит політичної довіри, слабка інституційна культура, недостатня розвинутість практики публічного контролю та історично детермінована централізація влади створили передумови для реалізації сценаріїв «відступу від демократії». Показовим є приклад Польщі, Угорщини, Сербії, Грузії та ін. Так, наприклад у Польщі, де ключові інститути такі як, судова гілка влади та медіа-сектор, виявилися вразливими до прямого політичного інструменталізму, що свідчить про крихкість демократичного фасаду за відсутності глибокої інституціоналізації публічного контролю. На прикладі Угорщини спостерігається системне переписування виборчого законодавства та Конституції задля закріплення домінування однієї провладної політичної сили. Це супроводжується «захопленням держави», де незалежні інститути (суди, антимонопольні органи) наповнюються лояльними кадрами, що нівелює систему стримувань і противаг. Сербський досвід ілюструє модель, де формальні демократичні інститути зберігаються, проте реальна влада концентрується навколо фігури президента, який поступово персоналізує владу. Через контроль над медіа-простором та маргіналізацію опозиції створюється нерівне «ігрове поле», що перетворює виборчий процес на формальну легітимацію чинного режиму. У Грузії відступ від демократії пов'язаний із різкою політичною поляризацією та спробами обмежити діяльність неурядових організацій (зокрема через законодавчі ініціативи про «іноземний вплив»). Це свідчить про спроби звужити публічне поле та послабити механізми спільного врядування, замінюючи їх вертикальною моделлю управління.

Вищенаведені випадки ілюструють концепцію «виконавчого агграндизму» (executive aggrandizement) (Н. Бармео, С. Левітські, Д. Зіблатт, О. Варол, Т. Мадяр, Х. Кораллес та ін.) [2-5], коли обрана влада поступово послаблює інституційні обмеження на свої повноваження, що призводить до

деградації демократичної якості навіть без явних переворотів чи скасування виборів.

Ці приклади підтверджують, що в перехідних системах адаптація до криз часто відбувається шляхом авторитаризації управління, що лише імітує стабільність, але фактично руйнує емерджентний потенціал системи та її адаптивні спроможності. Особливо небезпечно це для країн, які перебувають у стані транзиту та одночасно протистоять прямим безпековим викликам (Україна з початком війни у 2014 року). У такому випадку, вплив воєнного фактору на зміст і структуру публічної політики зумовлює необхідність переосмислення місця держави, її функцій і механізмів взаємодії з іншими акторами в нових умовах. Війна активізує процеси інституціоналізації та водночас демонструє межі ефективності існуючих форм публічної взаємодії.

Україна, попри значні зусилля з реформування державного управління після 2014 року, продовжує стикатись з проблемами політичної фрагментації, «подвійної» інституціоналізації (наявність одночасно пострадянських за змістом і нових інститутів), недостатньої ефективності у реалізації демократичних процедур, персоналізації влади, політизації акторів публічного процесу [1]. Для української системи на сучасному етапі особливу загрозу становить ситуація, коли громадяни, в умовах війни або надзвичайних обставин, готові обміняти частину свобод на безпеку. Це відкриває простір для надзвичайних повноважень, які важко буде відкликати після завершення кризи. Таким чином, адаптивна стратегія системи потребує інституційного балансу між гнучкістю і правовою передбачуваністю в умовах впливу загроз. Питання інституціоналізації ПП як умов адаптації до викликів у таких державах стає не просто питанням ефективності врядування, а детермінантою національної витривалості та виживання політичної системи як такої.

Отже, постановка проблеми дозволила гіпотетично припустити, що ефективність адаптивності систем в умовах політичних, безпекових та економічних загроз безпосередньо залежить від рівня інституціоналізації публічних акторів, каналів і форм взаємодії між ними.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та аналіз кореляційної залежності між рівнем інституціоналізації ПП, та ступенем адаптивності політичної системи в умовах сучасних викликів. Це в свою чергу надасть можливість: оцінити ефективність системи на виклики детермінаційних факторів, виявити фактори, що сприяють, або навпаки, інституціоналізації акторів публічного процесу в умовах кризових ситуацій, проаналізувати проблеми, пов'язані з обмеженням внутріполітичних інститутів, звуженням публічного поля політики в умовах безпекових загроз, запропонувати нові наукові підходи до аналізу публічної політики в умовах системних загроз.

Теоретичне обґрунтування. Ретроспективний аналіз сучасних підходів продемонстрував відхід від лінійних пояснень моделей публічної політики і формується на перетині кількох ключових парадигм. В рамках неінституціонального, системного, менеджеріального, мережевого і системного підходів слід виокремити дослідження, які розкривають сутність поставленої проблеми та намагаються автономно, але не напряму відповісти на питання про те, як впливає інституціоналізація ПП на адаптивність систем.

Політичний неінституціоналізм пропонує макропогляд на позицію інститутів по відношенню до суспільства і держави, акцентує увагу на автономності інституцій і доміантній ролі інститутів у процесі формування ПП як в стабільних, так і в динамічних системах, що підтверджено роботами: Т. Скокпол, Б. Петерс, Г. Гекло, Д. Краснера, К. Файнголда, П. Голла, К. Андерсона, Дж. Б. Пауелла, Г. Віттена, А. Найджеба. *Історичний неінституціоналізм* представлений роботами В. Геттама, Т. Скокпол, С. Стеінмо, К. Телена, Ч. Тіллі, С. Скворенка основну увагу приділяє контекстуальним особливостям ПП і поясненню сучасних особливостей політичних систем через призму їх історичних передумов. Роботи представників інституціоналізму *раціонального вибору* (Ф. Шарпф, М. Ольсен, Б. Ротштейн, Е. Остром) розглядають ПП з точки зору пошуку раціональності в прийнятті рішень, індивідуальної і колективної поведінки акторів, в оформленні інституціонального дизайну, оцінювання доцільності і продуктивності політичних стратегій у визначення політичного курсу. На підставі *структурного неінституціоналізму* (К. Уівер, Б. Рокман, А. Вілдавські, А. Лейпхарт) з'ясовано яким чином публічні інститути впливають на ПП і як приймаються рішення. *Соціологічний неінституціоналізм* концентрує увагу на стосунках інституціональних організацій і громадянського суспільства і на процесах інституціонального розвитку (зміни), яка включає дві компоненти інноваційну й імітаційну (запозичену, трансплантовану), що виникає внаслідок запозичення (трансплантації) інститутів із інших успішних систем. Представники соціологічного неінституціоналізму (П. Ді Маджіо, У. Пауелл) доводять, що в умовах структурної невизначеності систем інститути виконують адаптивну роль, підлаштовуючись під вимоги середовища задля

емерджентності системи [1].

Мережева теорія (Т. Бьорцель, К. Геард-Лаурьот, Р. Родс, В. Ваарден, Д. Марш, К. Шуберт, Дж. Грінвей, Б. Салтер) пояснює багатосуб'єктний, поліваріантний процес взаємодії акторів в сучасних політичних системах, що впливає на стан системи в цілому [1].

Менеджеріальний підхід концентрує увагу на результативності та ефективності ПП (А. Данзір, М. Гудвін, Дж. Пейнтер, М. Бейвір, Р. Родс, П. Веллер, М. Дертік, Дж. Прессман, А. Віддавські, Е. Бардач, В. Вілльямс, Р. Елмор, М. Гілл, Г. Брамлей, П. Сабатьє, Д. Мазманян, Дж. Маджоне) [1].

Відповідно до положень *ситуаційної теорії* (Т. Барнс, Дж. Сталкер, П. Лоуренс, та ін.), високий рівень невизначеності зовнішнього середовища імперативно вимагає від системи переходу від механістичних до органічних, адаптивних стратегій [5-11].

Системний підхід (Н. Луман, Е. Гідденс) з'ясовує, що головна властивість цілісної системи полягає в здатності синтезувати, конструювати свої елементи, адаптувати свою структуру у відповідь на внутрішні й зовнішні фактори. Просторовий вимір: П. Бурд'є (соціальне поле), Е. Гідденс (локус), П. Ді Маджіо і В. Пауелла (організаційне поле), Дж. Мейєр і В. Скотт (сектора), Н. Флінгстін і Д. Мак Адам (поля стратегічної дії), Р. Аксельрода (ігри), П. Кньопфеля, Р. Джепшерсона (поля дії), А. ван Геннеп, В. Тернер, Н. Біч, Б. Румелія (лімінальні поля). Концепція «зовнішніх шоків» (С. Кауфман) включає в дослідження кризові чинники як результат впливу зонішньополітичних факторів [1].

Адаптація системи до впливу детермінаційних факторів забезпечується через поєднання системних концептів *автопоезису та емерджентності* як взаємодоповнювальних аналітичних інструментів. Спираючись на теоретичні напрацювання представника системного підходу Нікласа Лумана, який розвинув ідеї Умберто Матурана та Франсиско Варела у соціальній теорії, *автопоезис* політичної системи означає її здатність до самовідтворення через власні операції, виробництво рішень, норм, процедур легітимації. Саме автопоезична операційна замкненість забезпечує збереження ідентичності системи та її функціональної безперервності, формуючи основу інституційної стійкості [12-16].

Водночас *емерджентність* відображає інший вимір системної динаміки - це виникнення нових інтегративних якостей, що не зводяться до суми властивостей окремих інституцій чи акторів. У політичному просторі це проявляється у формуванні нових моделей взаємодії держави і суспільства, трансформації конфігурації влади, інституціоналізації нових механізмів участі та появи інституційної довіри як системного ефекту. Таким чином, автопоезис пояснює механізми збереження структурної цілісності, тоді як емерджентність розкриває здатність системи продукувати нову якість у відповідь на багатовимірні виклики.

У цьому вимірі адаптивність виступає характеристикою, що поєднує гнучкість процедур публічного врядування, відкритість до ревізії нормативних регуляторів, інституціоналізоване залучення нових акторів до процесу формування та реалізації публічної політики, а також збереження базових демократичних принципів, а саме підзвітності, політичного плюралізму, толерантності та реального розподілу влади. У контексті інституціоналізації публічної політики вона постає як результат здатності інститутів не лише акумулювати й перерозподіляти ресурси у відповідь на політичні, безпекові та економічні загрози, а й відтворювати легітимні правила взаємодії між державою та суспільством. Саме інституційно закріплені механізми координації, участі й контролю забезпечують баланс між стабільністю та зміною, що визначає стійкість політичної системи в умовах сучасних трансформаційних процесів.

Отже, ретроспективний аналіз сучасних наукових підходів до вивчення інституціоналізації ПП як детермінанти адаптивності систем демонструє відхід від лінійних, механістичних моделей управління і перехід до бачення політики як складного, динамічного процесу, що розгортається на перетині різних дослідницьких парадигм: боротьби за порядок денний (Н. Захаріадіс), дизайну інструментів (М. Хоулетт), конкуренції теоретичних фреймворків (Г. Пітерс, П. Зітгун) та, що найважливіше, людської агентності й колаборативної дії (Г. Салліван). Саме на цих перетинах, де ідеї взаємодіють із локальним національним контекстом та новими технологічними викликами («влада даних», штучний інтелект), формується сучасна стратегія адаптації систем [1].

У цьому контексті адаптація політичної системи до впливу детермінаційних факторів постає не просто як зовнішня корекція курсу, а як фундаментальна умова її автопоезису через постійне оновлення внутрішніх структур у відповідь на «зовнішні шоки». Така самоорганізація забезпечує вихід політичної системи на рівень емерджентності, де в результаті взаємодії акторів та інститутів виникають нові якості управління, а саме: стратегічна гнучкість, посилена резистентність та здатність

до випереджального навчання. Таким чином, публічна політика трансформується у живу, саморегульовану систему, де інституціоналізація нових практик стає гарантом збереження цілісності держави в умовах граничної невизначеності.

Відповіддю політичної науки на сучасні тенденції з якими стикаються системи та їх адаптивні спроможності, було формування теоретичних концепцій, які враховували недостатність пояснювальних можливостей традиційних теорій і підходів. Однією із таких теоретичних спроб є концепція спільного врядування (*collaborative governance*) (К. Анселл, А. Геш та Дж. Торфінг), яка розглядається як ключовий механізм, що дозволяє системам уникати інерційної реакції на кризи. Цей підхід базується на трьох фундаментальних аспектах. По-перше, це процесуальний діалог та консенсус: замість односторонніх державних директив рішення напрацьовуються через постійну взаємодію влади, експертних спільнот та громадян. По-друге, відбувається трансформація сприяючого лідерства, де роль державних інститутів змінюється від ієрархічного контролю до модерації та фасилітації спільних зусиль. По-третє, залучення нових акторів, зокрема бізнесу та неурядових організацій (NGO), забезпечує інноваційність та легітимність, що критично підвищує рівень інституційної довіри в умовах нестабільності [2-5].

Аналіз провідних демократій підтверджує ефективність різних варіацій цієї моделі залежно від національного контексту в практичному сенсі. Так, наприклад, у США спільне врядування допомагає долати політичну поляризацію через механізми «коаліції переконань» (*advocacy coalition framework*), що дозволяє компенсувати фрагментацію та персоналізацію влади всередині політичних підсистем. Німеччина демонструє успішне крос-секторальне партнерство, активно використовуючи досвід державно-приватно-громадських союзів (Д. Склчер) для управління спільними ресурсами та соціального навчання (Е. Остром). У Великій Британії реалізація цієї моделі часто набуває форми "мережевого управління" (за Р. Родсом), де уряд делегує значну частину повноважень квазіавтономним організаціям та локальним партнерствам. В умовах сучасних безпекових викликів британська система демонструє ефективність через створення крос-секторальних стратегічних груп, які об'єднують ресурси розвідувальних співтовариств, приватного ІТ-сектору та академічних установ для протидії гібридним загрозам та кібератакам. Це дозволяє системі оперативно оновлювати інституційну пам'ять та адаптувати оборонні стратегії без надмірної бюрократизації. У свою чергу, Франція зосереджується на дизайні політичних інструментів (М. Хоултт), адаптуючи вибір урядових засобів до динаміки безпекового середовища та «зовнішніх шоків». Показовим є також приклад скандинавських країн, зокрема Данії та Швеції, де співуправління базується на принципах "корпоративного плюралізму". Тут державні інститути традиційно інтегрують профспілки, бізнес-асоціації та неурядові організації безпосередньо в процес розробки публічної політики. Така модель забезпечує високий рівень соціальної довіри та дозволяє системі здійснювати "інклюзивну адаптацію" до економічних шоків, зберігаючи при цьому соціальну стабільність через консенсусні механізми ухвалення рішень [18-23].

Для України, як держави з трансформаційним досвідом, що перебуває ще і під тиском воєнної агресії, впровадження практик співуправління є не просто «демократичним бонусом», а стратегічною необхідністю. Це єдиний шлях до формування стійкої культури підзвітності, ефективного моделювання ризиків та прогнозування наслідків тимчасових надзвичайних рішень, забезпечення відкритості процесів навіть у надзвичайних умовах. Впровадження і розвинення практик спільного врядування дозволить українській політичній системі не просто реагувати на воєнну агресію РФ, а сформувати емерджентну модель *амбідекстричної та «резистентної держави»*, де безпекові рішення стають продуктом взаємодії держави, зрілого громадянського суспільства та бізнесу. Це перетворює «зовнішні шоки» на детермінанти якісного оновлення інституційної архітектури, забезпечуючи автопоезис системи навіть у стані екстремальної невизначеності.

У контексті адаптивності систем, виконавчий агграндизм є головним внутрішнім ризиком («анти-адаптацією»). Якщо адаптивність через спільне врядування передбачає розподіл влади та залучення акторів, то агграндизм є «хибною адаптацією», яка замикає систему на одному лідері, роблячи її крихкою та нездатною до емерджентності в довгостроковій перспективі. Для України цей концепт актуальний при аналізі «надзвичайних повноважень» під час війни. Питання, які мають стояти перед дослідниками і перед владною елітою – це визначення межі, де необхідна концентрація ресурсів для оборони, і коли це перетворюється на небезпечний агграндизм, що руйнує демократичну основу.

Висновки. Узагальнення ретроспективних результатів теоретичного та прикладного аналізу дозволяє констатувати, що у XXI столітті адаптивність виступає інтегральною характеристикою політичної системи, яка відображає її спроможність до структурно-процедурної трансформації без втрати ціннісного ядра. В умовах зростання глобальної турбулентності та багатовимірних загроз традиційні лінійні моделі управління поступаються місцем складним, динамічним стратегіям, що базуються на принципах автопоезису та емерджентності.

Ефективність реагування системи на політичні, безпекові та економічні виклики безпосередньо залежить від ступеня інституціоналізації публічних акторів, а також каналів і форм їх взаємодії. Інституціоналізація публічної політики виступає детермінантою адаптивності, перетворюючи зовнішні та внутрішні виклики на стимул для якісного оновлення системи, що в результаті забезпечує не лише виживання держави, а й її успішну еволюцію в умовах глобальних загроз. Міцність формальних норм у поєднанні з глибокою політичною культурою, яка базується на принципах демократії визначає здатність системи до збереження функціональності в умовах невизначеності. У такому випадку, адаптація постає не як зовнішня корекція курсу, а як фундаментальна умова самовідтворення системи (автопоезису) через постійне оновлення внутрішніх структур у відповідь на «зовнішні шоки». Це забезпечує вихід політикуму на рівень емерджентності, де виникають нові якості управління: стратегічна гнучкість, посилена резистентність та здатність до випереджального навчання.

Концепція спільного врядування (collaborative governance) визначена як ключовий інструмент уникнення інерційних реакцій та агграндизму на кризи у демократичних і перехідних системах. Через процесуальний діалог, консенсус та сприяюче лідерство модель дозволяє залучати ресурси бізнесу та неурядових організацій, що критично підвищує рівень інституційної довіри та легітимності рішень у політичній системі.

Для держав із трансформаційним досвідом, що перебувають під тиском воєнної агресії, в тому числі Україна, впровадження практик спільного врядування трансформується з «демократичного бонусу» на стратегічну необхідність протидії агграндизму. Воєнний фактор активізує процеси інституціоналізації, проте водночас створює загрозу звуження публічного поля та «обміну свобод на безпеку», що вимагає підтримки балансу між гнучкістю та правовою передбачуваністю. У таких системах необхідно розбудовувати інституційні механізми, що забезпечують відкритість процесів прийняття рішень навіть у надзвичайних умовах, запобігаючи незворотній персоналізації влади. Пріоритетним завданням є також аналітичний супровід процесів адаптації, що включає оцінку наслідків тимчасових рішень та розвиток інструментів громадської участі в умовах кризи. Впровадження мережевих структур та крос-секторальних стратегічних груп дозволить перетворити зовнішні виклики на стимул для зміцнення інституційної архітектури, де безпекові рішення є результатом синергії держави та зрілого громадянського суспільства.

Таким чином, саме інституційна гнучкість, заснована на засадничих цінностях підзвітності, плюралізму та розподілі влади, є єдиною запорукою збереження та розвитку демократії в умовах системної нестабільності та зовнішньої агресії.

Перспективи подальших досліджень. Завданням академічної спільноти в Україні є не лише теоретичне моделювання ризиків, а й розробка прикладних інструментів прогнозування наслідків тимчасових рішень. Подальші дослідження мають зосередитися на виявленні конкретних механізмів, що сприяють інституціоналізації акторів публічного процесу в умовах системних загроз, та просуванні діалогу між владою, експертами та громадянами для зміцнення інституційної архітектури держави.

Бібліографічний список:

1. Чальцева О.М. Публічна політика: теоретичний вимір і сучасна практика. Монографія. Вінниця: ФОП Барановська Т.П., 2017. 336 с.
2. Ansell C., Gash A. Collaborative Governance in Theory and Practice. *Journal of Public Administration Research and Theory*. 2008. Vol. 18, No. 4. P. 543–571. URL: <https://doi.org/10.1093/jopart/mum032>.
3. Ansell C., Torfing J. Public Innovation through Collaborative Governance. *The Open Government Journal*. 2014. Vol. 2, No. 1. P. 1–15.
4. Torfing J., Ansell C. Collaborative Innovation in the Public Sector. *The Routledge Handbook of Global Public Policy and Administration*. London : Routledge, 2016. P. 320–332.
5. Ansell C., Torfing J. How Does Collaborative Governance Lead to Institutional Learning? *The World We're In: Democratic Deficits, Governance Challenges*. Cambridge : Cambridge University Press, 2015. P. 115–134.

6. Bermeo N. On Democratic Backsliding. *Journal of Democracy*. 2016. Vol. 27, No. 1. P. 5–19. URL: <https://doi.org/10.1353/jod.2016.0012>.
7. Corrales J. Autocratic Legalism in Venezuela. *Journal of Democracy*. 2015. Vol. 26, No. 2. P. 37–51. doi: <https://doi.org/10.1353/jod.2015.0031>.
8. Levitsky S., Ziblatt D. *How Democracies Die*. New York: Crown, 2018. 320 p.
9. Magyar B. *Post-Communist Mafia State: The Case of Hungary*. Budapest: Central European University Press, 2016. 320 p.
10. Müller J.-W. *What is Populism?* Philadelphia : University of Pennsylvania Press, 2016. 160 p.
11. Scheppele K. L. Autocratic Legalism. *University of Chicago Law Review*. 2018. Vol. 85, Iss. 2. P. 545–583. URL: <https://chicagounbound.uchicago.edu/uclrev/vol85/iss2/8>
12. Varol O. O. Stealth Authoritarianism. *Iowa Law Review*. 2015. Vol. 100, No. 4. P. 1673–1742. URL: <https://ilr.law.uiowa.edu/print/volume-100-issue-4/stealth-authoritarianism>;
13. Burns T., Stalker G. M. *The Management of Innovation*. London : Tavistock Publications, 1961. 269 p.
14. Lawrence P. R., Lorsch J. W. *Organization and Environment: Managing Differentiation and Integration*. Boston : Graduate School of Business Administration, Harvard University, 1967. 275 p.
15. Donaldson L. *The Contingency Theory of Organizations*. Thousand Oaks: SAGE Publications, 2001. 311 p. <https://doi.org/10.4135/9781446219294>
16. Luhmann N. *Social Systems*. Stanford : Stanford University Press, 1995. 627 p.
17. Maturana H., Varela F. *Autopoiesis and Cognition: The Realization of the Living*. Dordrecht: Reidel. 1980. 143 p.
18. Sabatier P. A., Jenkins-Smith H. C. *Policy Change and Learning: An Advocacy Coalition Approach*. Boulder : Westview Press, 1993. 290 p.
19. Skelcher C. *The Appointed State: Quasi-Governmental Organisations and Democracy*. Buckingham: Open University Press, 1998. 192 p.
20. Ostrom E. *Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action*. Cambridge : Cambridge University Press, 1990. 280 p.
21. Rhodes R. A. W. *Understanding Governance: Policy Networks, Governance, Reflexivity and Accountability*. Buckingham : Open University Press, 1997. 252 p.
22. Howlett M. *The Policy Design Primer: Choosing the Right Tools for the Job*. London : Routledge, 2011. 192 p.
23. Schmitter P. C. Still the Century of Corporatism? *The Review of Politics*. 1974. Vol. 36, No. 1. P. 85–131.

References:

1. Chaltseva O.M. (2017). Publichna polityka: teoretychnyi vymir i suchasna praktyka. Monohrafiia. Vinnytsia: FOP Baranovska T.P., 336.
2. Ansell C., Gash A. (2008). Collaborative Governance in Theory and Practice. *Journal of Public Administration Research and Theory*. Vol. 18, No. 4. P. 543–571. URL: <https://doi.org/10.1093/jopart/mum032>.
3. Ansell C., Torfing J. (2014). Public Innovation through Collaborative Governance. *The Open Government Journal*. Vol. 2, No. 1. P. 1–15.
4. Torfing J., Ansell C. (2016). Collaborative Innovation in the Public Sector. *The Routledge Handbook of Global Public Policy and Administration*. London : Routledge. P. 320–332.
5. Ansell C., Torfing J. (2015). How Does Collaborative Governance Lead to Institutional Learning? *The World We're In: Democratic Deficits, Governance Challenges*. Cambridge : Cambridge University Press. P. 115–134.
6. Bermeo N. (2016). On Democratic Backsliding. *Journal of Democracy*. Vol. 27, No. 1. P. 5–19. URL: <https://doi.org/10.1353/jod.2016.0012>.
7. Corrales J. (2015). Autocratic Legalism in Venezuela. *Journal of Democracy*. Vol. 26, No. 2. P. 37–51. doi: <https://doi.org/10.1353/jod.2015.0031>.
8. Levitsky S., Ziblatt D. (2018). *How Democracies Die*. New York: Crown. 320 p.
9. Magyar B. (2016). *Post-Communist Mafia State: The Case of Hungary*. Budapest: Central European University Press. 320 p.
10. Müller J.-W. (2016). *What is Populism?* Philadelphia : University of Pennsylvania Press. 160 p.
11. Scheppele K. L. (2018). Autocratic Legalism. *University of Chicago Law Review*. Vol. 85, Iss. 2. P. 545–583. URL: <https://chicagounbound.uchicago.edu/uclrev/vol85/iss2/8>
12. Varol O. O. (2015). Stealth Authoritarianism. *Iowa Law Review*. Vol. 100, No. 4. P. 1673–1742. URL: <https://ilr.law.uiowa.edu/print/volume-100-issue-4/stealth-authoritarianism>;
13. Burns T., Stalker G. M. (1961). *The Management of Innovation*. London : Tavistock Publications. 269 p.
14. Lawrence P. R., Lorsch J. W. (1967). *Organization and Environment: Managing Differentiation and Integration*. Boston : Graduate School of Business Administration, Harvard University. 275 p.
15. Donaldson L. (2001). *The Contingency Theory of Organizations*. Thousand Oaks: SAGE Publications. 311 p. <https://doi.org/10.4135/9781446219294>
16. Luhmann N. (1995). *Social Systems*. Stanford : Stanford University Press. 627 p.

17. Maturana H., Varela F. (1980). *Autopoiesis and Cognition: The Realization of the Living*. Dordrecht: Reidel. 143 p.
18. Sabatier P. A., Jenkins-Smith H. C. (1993). *Policy Change and Learning: An Advocacy Coalition Approach*. Boulder : Westview Press. 290 p.
19. Skelcher C. (1998). *The Appointed State: Quasi-Governmental Organisations and Democracy*. Buckingham: Open University Press. 192 p.
20. Ostrom E. (1990). *Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action*. Cambridge : Cambridge University Press. 280 p.
21. Rhodes R. A. W. (1997). *Understanding Governance: Policy Networks, Governance, Reflexivity and Accountability*. Buckingham : Open University Press. 252 p.
22. Howlett M. (2011). *The Policy Design Primer: Choosing the Right Tools for the Job*. London : Routledge. 192 p.
23. Schmitter P. C. (1974). Still the Century of Corporatism? *The Review of Politics*. Vol. 36, No. 1. P. 85–131.

Chaltseva O. Institutionalization of public policy as a determinant of the adaptability of the political system in the context of political, security, and economic threats.

The article examines the phenomenon of political system adaptability through the prism of public policy institutionalization in the context of modern crises. It is argued that in the 21st century, democracy is not a static model, but a dynamic system capable of transformation under the influence of external and internal determinants. Particular attention is paid to the risks of narrowing the space for freedom and public control even in liberal regimes while formally preserving democratic procedures. The work is based on a comprehensive analysis of leading scientific approaches: political neo-institutionalism: considers the autonomy of institutions and their dominant role in shaping PP; historical and structural neo-institutionalism: focuses on contextual features and the influence of public institutions on decision-making; rational choice and managerial approach: analyze the effectiveness of political strategies and the search for rationality in management; systemic approach and the theory of “external shocks”: explain the ability of a system to construct its elements in response to crisis factors. The article defines the essence of institutional adaptability not as an inertial reaction, but as the ability to maintain functionality, legitimacy, and institutional trust in conditions of uncertainty. It is based on a combination of procedural flexibility and adherence to basic democratic values. Adaptability is an integral characteristic of a political system, reflecting its capacity for structural and procedural transformation without losing its core values. In the context of institutionalizing PP, adaptability emerges as a result of the ability of institutions not only to accumulate and redistribute resources in response to political, security, and economic threats, but also to reproduce legitimate rules of interaction between the state and society. It is institutionally enshrined mechanisms of coordination, participation, and control that ensure a balance between stability and change, which determines the resilience of the political system in the face of multidimensional challenges. It also involves combining flexible procedures, openness to revising norms, involving new actors in the decision-making process, and simultaneously adhering to the basic values of democracy: accountability, tolerance, pluralism, and separation of powers. The specifics of Ukraine, which faces “dual” institutionalization (the coexistence of post-Soviet and new institutions) and the personalization of power, are analyzed. Particular emphasis is placed on the period after the full-scale invasion of 2022, which requires a rethinking of the functions of the state. The threat of “trading freedoms for security” has been identified, creating space for extraordinary powers that are difficult to revoke after a crisis. It has been proven that a higher level of institutionalization of public actors and channels of their interaction directly correlates with the effectiveness of public policy in the face of systemic threats. The study offers new scientific approaches for analyzing public policy in conditions of external aggression and instability. The results can be used to model risks, update governance models, and strengthen dialogue between the authorities and civil society.

Keywords: public policy, institutionalization, political system adaptability, political institutions, neo-institutionalism, national security, political culture, crisis management.